

Hormuz Boğazı'nın Kapatılması: Ekonomik Nükleer Seçenek

Frank Herbert'in *Çocuk Dune* (2003 mini dizisi) eserinde, Arrakis'i ele geçirme veya savunma amacıyla dönen entrikalar arasında keskin bir gerçek ortaya çıkar: **"Baharatı kimin kontrol ettiği değil, baharatı kesintiye uğratma yeteneğine sahip olan önemlidir."**

Bu cümle imparatorluğun maskesini delip geçer. Herbert'in evreninde baharat melanj nihai kaynaktır — hayatı uzatır, öngörü verir, katlanabilir uzay navigasyonunu güçlendirir. Ancak gerçek güç, onu hasat etmekte veya stoklamakta değil, kesme tehdidinin inandırıcılığındadır. Akışı durdurabilen, galaksiyi boğazından yakalar.

6 Mart 2026 ile paralellik barizdir. Modern uygarlık baharatla değil enerjiyle çalışır ve Arrakis'in kırılgan hayat hattına en yakın gerçek dünya karşılığı **Hormuz Boğazı**dır — en dar noktasında sadece elli kilometre genişliğinde dar bir deniz koridoru. Küresel deniz yoluyla taşınan petrolün yaklaşık **beşte birini** ve sıvılaştırılmış doğal gaz (**LNG**) ihracatının yaklaşık **çeyreğini** taşır. Normal zamanlarda bu akış o kadar sabittir ki görünmez altyapı haline gelir. Ancak bu görünür istikrar olağanüstü bir kırılganlığı gizler: küresel ekonomi, tek ve kolay tehdit edilebilen bir darboğazdan kesintisiz geçişe bağımlıdır.

Devam eden kriz bu kırılganlığı açıkça ortaya koydu. ABD-İsrail'in 28 Şubat'tan itibaren İran'a yönelik saldırıları (Epic Fury Operasyonu) sonrasında İran'ın misilleme eylemleri — gemilere ve tesislere saldırılar, Devrim Muhafızları'nın kapanış ilanları ve geçiş yapmaya çalışan her gemiye yönelik açık tehditler — tanker trafiğini neredeyse sıfıra indirdi. Yüzlerce gemi (tahminler 150–200 tanker ve diğer gemiyi aşıyor) Körfez'de demirli veya mahsur kalmış durumda, hareket edemiyor. Üretim durmaları dışarıya yayılıyor; KatarEnergy'nin Ras Laffan'daki mücbir sebep ilanından hasarlı tankerlere ve duran akışlara kadar.

Ancak boğazı kapatan kesin mekanizma tamamen askeri değil. Füzeler ve insansız hava araçları sahneyi hazırladı, ama görünmez tetikleyici **finansal** oldu: deniz sigortasının çöküşü.

Görünmez Tetikleyici: Sigorta Çöküşü

Küresel nakliye, gizli bir koruma katmanına dayanır — gemi gövde sigortası, koruma ve tazminat (P&I) ve özellikle Londra pazarında (Lloyd's of London ve Uluslararası P&I Kulüpleri Grubu — Gard, Skuld, NorthStandard, London P&I Club, American Club ve diğerleri) düzenlenen savaş riski poliçeleri. Bunlar olmadan charter sözleşmeleri seyri yasaklar, kreditorler finansmanı durdurur ve limanlar girişi reddeder.

Krizin ilk günlerinde sigortacılar riskin artık hesaplanamaz olduğunu değerlendirdi. Büyük oyuncular, İran suları, Basra Körfezi, bitişik bölgeler ve Hormuz Boğazı'nın kendisi için savaş riski uzatmalarına iptal bildirimleri yayınladı — 1-2 Mart'ta başlayan 72 saatlik bildirimlerden sonra 5 Mart 2026'dan itibaren geçerli. Ortak Savaş Komitesi yüksek risk bölgesini tüm Körfez bölgesini kapsayacak şekilde genişletti. Kalan herhangi bir kapsama için primler fırladı (raporlar gövde değerinin %0.25'inden %1'ine sıçramalar veya bazı durumlarda 12 kat artış; 100 milyon dolarlık bir tanker için sefer başına savaş riski primi ~200.000 dolardan ~1 milyon dolara çıkar), bu da çoğu operatör için geçişi ekonomik olarak imkansız hale getirdi.

Sonuç: teknik olarak **açık** kalan ama **ekonomik olarak kullanılamaz** hale gelen bir deniz arteri. Tankerler güvenilir sigorta desteği olmadığı için yelken açmıyor. Bir avuç cesur gemi karanlıkta (AIS kapalı) ilerleyebilir, ancak ticari trafik %75-80 veya daha fazla çöktü; 6 Mart itibarıyla son 24 saatte petrol sevkiyatı yok ve sadece ara sıra kargo geçişi var. Boğaz fiilen kapalı — mayınlar veya engel gemilerle değil, Londra'daki sigortacıların telefonu kapatmasıyla.

1973'ten Çok Daha Büyük Bir Şok

1973-1974 petrol krizi hâlâ referans noktasıdır: OPEC kesintileri ve ambargolar küresel petrol arzını **%7-12** azalttı (ortalama ~%9 eksik), fiyatları **~3/varil * *den * *11-12'a** dört katına çıkardı ve on yıllık stagflasyonu tetikledi.

2026 Hormuz kesintisi yapısal olarak çok daha büyük: - Etkin petrol arz kaybı **%18-21** (Suudi Arabistan/BAE'den kısmi boru hattı bypass'ları üretim durmaları ve geçiş felci ortasında sınırlı rahatlama sağlar). - Küresel LNG ihracatının **%20-25'i** kesintiye uğradı (Katar ve BAE hacimleri çevrimdışı, LNG piyasaları petrolden çok daha az esnek). - Petrokimya hammaddesi kıtlıkları ve mahsur gemilerle kaldırılan filo kapasitesi.

Bugünün tam zamanında, konteynerleştirilmiş tedarik zincirleri şokun 1970'lerden daha hızlı ve geniş yayılmasını sağlar.

Panik Matematiği

Kısa vadeli enerji talebi son derece esnek değildir (**esneklik tahminleri -0.05 ila -0.3**). Tüketiciler arabaları bir gecede değiştiremez, sanayiler yakıtları anında ikame edemez ve panik stoklama/spekülasyonu artırır.

1973'te <%10 darbe **%300-400** sıçrama üretti. İki kattan fazla bir kesinti — LNG kıtlığı ve nakliye felciyle birleşince — belirsiz senaryolarda doğrusal olmayan yükselişi tetikleyebilir.

Mevcut Brent seviyeleri **84-85**

**** civarındaseyrediyor (aybaşındanberivolatiliterteortasında** (veya kuyruk riski **140**

****) ile sınırlı, telafilevetalepyıkınıvarsayımıyla. Ancak algı belirsiz kapanış, akayarsa, psikolojik dönüş, modellenmemiş, uçları serbest bırakır — tampanikte ****

/varil veya ötesi.

Stratejik Rezervler: Sonlu Bir Tampon

IEA üyeleri net ithalat kapsamı için **90+ gün** (artı fazla) tutar. Koordineli salımlar erken eksiklikleri köreltebilir. Ancak rezervler sayım değil kurtuluş. Agresif çekimler uzun süreli durumlarda geç yaz/sonbaharda tükenme riski taşır, rasyonlama veya tükenmeyi zorlar — ve piyasalar kaybolan tamponlarla karşılaştıkça yeni fiyat dalgalarını tetikler.

Zincirleme Ekonomik Etkiler

Kesinti enerji piyasalarının ötesine yayılır, küresel ekonominin her katmanında zincirleme bir reaksiyon başlatır. Yerel bir darboğaz krizi olarak başlayan şey yaygın yapısal hasara dönüşür; daha yüksek enerji maliyetleri birbirine bağlı sistemlerde çarpan görevi görür. Etkiler zamanla birikir: ilk fiyat şokları davranış değişikliklerine, arz kısıtlamalarına, çıktı düşüşüne ve nihayetinde faaliyet ve istihdamda derin daralmalara yol açar. Belirsiz veya uzun süreli senaryoda bu zincirler hızlanır, geçici volatilitiyi sistemik kırılmalıya çevirir.

Nakliye ve Küresel Ticaret Felci

En acil ve görünür yayılma deniz taşımacılığında olur. Bunker yakıt fiyatları ham petrolle birlikte fırlar, savaş riski sigorta primleri zaten patladı —几天 içinde gövde değerinin ~%0.25'inden %1'ine (veya daha fazla) sıçradı, gemi boyutuna göre sefer başına yüz binlerce ila milyonlarca ekledi. Büyük P&I kulüpleri (Gard, Skuld, NorthStandard, London P&I Club, American Club) 1–2 Mart bildirimlerinden sonra 5 Mart'tan itibaren iptaller yayınladı, çoğu için geçişi ekonomik olarak imkansız kıldı.

Mahsur tankerler (Körfez'de 150–200'den fazla gemi demirli veya boşa rapor edildi) etkin filo kapasitesini küçültür, sigortasız veya yüksek primli risk alanlar için İyi Umut Burnu çevresinden yeniden yönlendirme zorunlu kılar. Bu sapmalar binlerce mil, haftalarca geçiş süresi ve alternatif limanlarda devasa tıkanıklık ekler. Navlun oranları katlanır — süpertanker ve konteyner ek ücretleri emsalsiz seviyelere ulaşır, etkilenen rotalarda TEU başına binlerce acil ücret.

Sonuç küresel ticareti geniş çapta vurur: tüketim malları, endüstriyel bileşenler, elektronik ve hammaddeler daha pahalı ve gecikmeli hale gelir. Tam zamanında üretim yavaşlar; stok tamponları tükenir; enerji dışı sektörlerde tedarik zinciri tıkanıklıkları ortaya çıkar. Asya limanları (Cebel Ali gibi Körfez aktarma merkezlerine ağır bağımlı) birikmelerle karşı karşıya kalırken, Hindistan'daki ihracatçılar (örneğin limanlarda mahsur kalan basmati pirinç sevkiyatları) ve diğerleri milyonlarca tonun hareketsiz kaldığını bildiriyor. Net etki, ticari mallarda yaygın enflasyon; şirket marjlarını ve hane bütçelerini aynı anda sıkıştırır.

Kuşatma Altındaki Gıda Sistemleri

Enerji maliyetleri tarımın her aşamasına sızar, petrol/LNG şokunu derin bir gıda krizine dönüştürür. Dizel traktörleri, biçerdöverleri ve sulama pompalarını çalıştırır; doğal gaz azotlu gübrelerin (üre, amonyak) ana hammaddesidir; deniz nakliyesi tahıl, yağ ve işlenmiş gıdaları küresel olarak taşır.

Gübre piyasaları hızla tepki verir: küresel üre ticaretinin yaklaşık üçte biri (ana azot kaynağı) boğazdan geçer veya Körfez üreticilerinden kaynaklanır. Fiyatlar zaten fırladı —

New Orleans'ta üre mavnaları kriz öncesi ~475/*ton'dan* 几天*içinde*520–550/ton'a sığradı (50–80/*tonveya*/ton artış raporları ve uzun sürerse yüzlerce daha mümkün. Fosfat ve diğer besinler benzer yörüngeleri izler. Kuzey Yarımküre'de bahar ekimiyle karşı karşıya kalan çiftçiler maliyetleri yönetmek için uygulama oranlarını düşürür, yaklaşan hasatlarda daha düşük verimlere yol açar.

Taşıma enflasyonu acıyı katlar: daha yüksek navlun ve yakıt maliyetleri ithal buğday, hayvan yemi ve temel gıdaların teslim fiyatlarını yükseltir; ekmek, kümes hayvanı, domuz eti, süt ürünleri, deniz ürünleri ve diğer temel maddelerin fiyatlarını artırır. İthalata bağımlı bölgelerde (örneğin Afrika'nın bazı kısımları, Güney Asya) gıda enflasyonu insani eşiklere doğru hızlanır; daha zengin uluslar acı verici ama yönetilebilir artışlara katlanır. Küresel gıda üretimi — neredeyse yarısı sentetik azota bağımlı — aşağı yönlü baskı altında, hassas bölgelerde kıtlık ve siyasi istikrarsızlık riski taşır.

Endüstri ve İnşaat Çöküşü

Enerji yoğun endüstriler bir sonraki darbeyi emer. Çelik üretimi, kimya imalatı, çimento fırınları ve ağır makineler ucuz, güvenilir hidrokarbonlara ve elektriğe (genellikle gaz dengeli) dayanır. Girdi maliyetleri sürdürülemez hale gelir: enerji faturaları marjları ikiye veya üçe katlarken çelik fiyatları fırlar; kimya tesisleri (petrokimya bağımlı) üretimi kısar veya kapatır.

İnşaat — dünyanın en büyük istihdam sektörlerinden biri — artan malzeme maliyetleri (çelik, çimento, asfalt) ve finansman engelleri (enflasyon korkusuyla daha yüksek faiz oranları) altında donar. Geliştiriciler projeleri durdurur; altyapı programları durur; zaten gergin piyasalarda konut kıtlığı kötüleşir. Sektörün daralması işsizliğe ve ilgili mallara (beyaz eşya, mobilya) talebin azalmasına geri beslenir, düşüşü derinleştirir.

Finansal Piyasalar ve Kredi Sıkıntısı

Finansal sistemler büyüyen beklentilerin çöküşüne şiddetle tepki verir. Havayolları, lojistik, perakende, imalat ve tüketici isteğe bağlı sektörlerinde kazanç tahminleri çökerken hisse endeksleri düşer. Güvenli liman akışları tahvil getirilerini düzensizleştirir; bankalar artan temerrüt ve teminat değer kaybına karşı karşılıkları artırdıkça kredi piyasaları sıkışır. Likidite tam da işletmelerin çalışma sermayesi veya korunma için en çok ihtiyaç duyduğu anda buharlaşır.

Kurumsal borç yükleri daha yüksek faiz oranları (merkez bankaları enflasyon yeniden canlanmasıyla boğuşuyor) ve düşen gelirler altında şişer. Karbon yoğun sektörlerdeki mahsur varlıklar kayıpları büyütür; birbirine bağlı maruziyetlerden (örneğin enerji bağlantılı türevler) sistemik riskler bulaşma korkularını artırır.

İstihdam Şoku ve Kısır Döngü

İnsan maliyeti işsizlik dalgalarında kendini gösterir. Enerji yoğun sektörler önce iş kaybeder — havayolları uçuşları iptal eder, nakliye firmaları araçları boşa bırakır, kimya tesisleri işçileri çıkarır. Dalga yayılır: haneler daha fazlasını yiyecek, ısınma ve ulaşım ayırdıkça

tüketici harcamaları azalır, perakende, konaklama ve hizmetleri sert vurur. İnşaat işten çıkarmaları acıyı katlar.

Kayıp gelir + temel maddeler için artan maliyetler yoksulluk tuzağı yaratır: haneler isteğe bağlı harcamaları daha da keser, iş başarısızlıklarını ve talep yıkımını hızlandırır. Sektörel daralma olarak başlayan şey geniş resesyona — veya belirsiz senaryolarda depresyona — evrilir; toparlanma güveni yeniden inşa etmek, başarısız işletmeleri yeniden başlatmak ve tedarik zincirlerini restore etmek için yıllar alır.

Bu zincirler karşılıklı bağımlılığın kırılma gücünü gösterir: enerji taşımacılığı destekler, taşımacılık ticareti mümkün kılar, ticaret endüstri ve gıda sistemlerini sürdürür, endüstri istihdamı destekler ve istihdam tüketimi sürdürür. Enerji temelini keserseniz yapı katman katman çöker. Uzun süreli kesintide küresel ekonomi yalnızca yavaşlamaz — çözülür, toparlanma ufukları yıllar yerine on yıllara uzanır. Hormuz'un sigorta tetikli kapanışı zaten finansal bir mekanizmanın askeri güç tek başına zorlanabilecek şeyi nasıl başardığını gösterdi: akışı durdurmak ve sistemik çöküşü serbest bırakmak.

Beklenmedik Vasi Olarak İran: Gezegen İçin Akışı Kesintiye Uğratmak

Derin ve ironik bir dönüşte, İran'ın eylemleri — kasıtlı olsun veya ortaya çıkan — ülkeyi iklim değişikliğiyle mücadelede istemedi bir kahraman konumuna yerleştirebilir. Hormuz Boğazı'nın etkin kapanması, küresel petrol arzının **%18-21**'ini ve LNG ihracatının **%20-25**'ini keserek dünyayı Kyoto ve Paris gibi uluslararası anlaşmaların asla başaramadığı ölçekte hızlı, istemsiz talep yıkımına zorlar.

Kyoto (1997) ve Paris (2015) iddialı ama gönüllü hedefler koydu, kademeli geçişlere, teknoloji yayılımına ve ulusal taahhütlere dayandı — ancak fosil yakıt kullanımı yükselen ekonomilerde genişlerken küresel emisyonlar on yıllarca yükselmeye devam etti. Ancak sürdürülen Hormuz kesintisi sera gazı emisyonlarını çok daha agresif azaltabilir: daha az petrol ve gaz yakmak, yanma, nakliye (yeniden yönlendirme ve azaltılmış hacimlerle) ve aşağı akış endüstrilerinden daha az CO₂ salınımı anlamına gelir. Fiyatlar uzun panikte **%800-1000** seviyelerine sıçrarsa (ham petrolü **600-750\$/varil** veya ötesine iter), enerji tüketimi rasyonlama, kısıtlamalar, davranış değişiklikleri ve ekonomik daralmayla çöker — Paris altındaki yenilenebilir benimsenme veya verimlilik kazanımlarından gelen artımlı azalmaları gölgede bırakarak yıllık on milyonlarca veya yüz milyonlarca ton emisyon kesintisi potansiyeli.

Bu, İslam'ın çevresel vesayet ilkeleriyle çarpıcı şekilde uyumludur. Kur'an insanı yeryüzünde **halife** (vekil veya vasi) olarak tanımlar (örneğin 2:30, 6:165), yaratılışı korumak ve dengelemekle **emanet** (güven/sorumluluk) yükümlü kılınır, israf ederek sömürmek yerine. Toprağı bozmama (fasad fi al-ard, 7:56, 30:41) ve tüketimde ölçülülük kavramları kaynakları gelecek nesiller için korumayı vurgular. İran'ın kesintisi — bu mercekten bakıldığında — gezegenin korunmasının aşırı bir uygulaması olarak görülebilir: iklim bozulmasını süren fosil yakıtların kontrolsüz akışını durdurarak insanlığı ölçülülüğe, azaltılmış çıkarıma ve karbon bağımlılığından uzaklaşmaya hızlandırılmış geçişe zorlar.

Stratejik Ders

Suudi Arabistan en çok petrolü pompalayabilir; ABD en büyük orduya sahip olabilir; enerji devleri üretimi kontrol edebilir. Ancak hiçbiri bu krizin ortaya çıkardığı kesin kaldıraçı elinde tutmaz.

O kaldıraç **kesintidir**. İran — doğrudan tehditler ve sigorta piyasasının rasyonel tepkisi yoluyla — akışı durdurma yeteneğini gösterdi. Ucuz, kesintisiz enerjiye bağımlı küresel ekonomi, Dune evreninin melanj bağımlılığı gibi kendi kırılganlığıyla yüzleşiyor.

Herbert'in Arrakis kumları arasında söylediği gibi: **Kontrol kaynağın sahipliği değildir. Kontrol akışı durdurma yeteneğidir.**

Hormuz Boğazı sadece bir nakliye rotası değil. Enerji bağımlı dünyamızın merkezi arteridir. Onu kesmek — hatta finansal mekanizmalarla dolaylı olarak — küreselleşmenin ne kadar kırılgan olduğunu ortaya koyar. Mart 2026'nın dersi yüzyıllar ve galaksiler boyunca yankılanır: gerçek güç baharatı kimin kontrol ettiğinde değil, onu kimin kesintiye uğratabileceğindedir.